

PROF. DR. JOSIP KLEMENC

(1898—1967)

Boleča je resnica, da nas je zapustil univ. prof. dr. Josip Klemenc, veliki učitelj, stanovski tovariš in izreden človek v našem skupnem življenju. Vsi slovenski in jugoslovanski arheologi mu dolgujemo mnogo, saj nam je dal poleg strokovnega znanja tudi številne napotke za pošteno in pravično življenje, za katero nam je dajal tudi sam s svojo moralno podobo dostojanstven vzor. Tej naši boleti se je pridružila tudi mednarodna znanstvena javnost z izrazi sožalja, naslovljenimi Univerzi, seminarju in naši redakciji.

Globoko zaupanje v naše društvo in v generacijo, ki jo je strokovno oblikoval, je najlepše izrazil pred meseci v Celju na začetku kolokvija Zgodnja antika v Sloveniji. Pri prejemu diplome častnega člana Arheološkega društva Jugoslavije je v viziji današnje resničnosti, ko ga ni več med nami, dejal: »Kanček pelina je v tem priznanju, ko vidimo, da se sklepa naše snovanje in življenje. Vendar pa mi ostaja prijetna zavest, da bo delo in ustvarjalnost v slovenski arheologiji še nadalje tvorna po za- slugi naših naslednikov.« S temi besedami, ki so postale nenadejano besede slovesa, nas je zapustil naš kolega, učitelj in vzornik.

Njegovo z delom izpolnjeno življenje se je pričelo 4. marca 1898 v Ljubljani, kjer je končal leta 1909 petrazredno ljudsko šolo in 22. 12. 1916 predčasno maturiral na humanistični gimnaziji. Že 11. 5. 1916 je bil namreč vpoklican k vojakom. Boril se je na soški fronti z bazo v Petelinjah na Krasu skoraj vse leto 1917 (15. 1.—22. 10.), bil nato dalj časa v bolnišnicah ter končal vojaščino 3. 11. 1918.

Svoje študije je pričel 14. 4. 1918 na juridični fakulteti v Gradcu in končal tam semester. Nato se je (17. 12. 1918) vpisal na zagrebško vseučilišče, kjer je dobil 28. 4. 1921 diplomu iz zgodovine in zemljepisa. Ves čas študija je obiskoval tudi predavanja iz arheologije in jih zaključil z odličnim uspehom iz staroklasične arheologije 16. 4. 1920. Njegovo prvo službeno mesto je bil starodavni Poetovio, kjer je v šolskem letu 1921-22 poučeval na gimnaziji. Tik pred nastopom službe v Arheološkem muzeju v Zagrebu — 16. 12. 1922 — je prebil krajši čas na celjski gimnaziji. Kot asistent je bil v muzeju do leta 1930, ko je bil imenovan za kustosa. Na tem mestu je ostal vse do predčasne upokojitve 21. 4. 1942. Službovanje na ljubljanski Univerzi je pričel takoj po vojni in bil vse do smrti redni profesor.

Disertacijo »Dislokacija rimske vojske v Panoniji v I. stol. po Kr.« je uspešno zagovarjal na vseučilišču v Zagrebu, kjer je bil tudi promoviran 30. 6. 1929. To njegovo obsežno delo, doslej še neobjavljeno, mu je služilo pri pisanju obeh vodilnih razprav na jugoslovanskem in mednarodnem zborovanju proučevalcev rimskega limesa.

Prvo tiskano delo prof. Klemenca je bil prikaz o Abramičevem vodniku Poetovio v Zborniku za umetnostno zgodovino 6, 1926, 119 (gl. tudi oceno sestavka Poetovio v RE v AV 3, 1952, 331 ss), kjer je pokazal na eni strani

svoje posebno nagnjenje do arheologije in na drugi strani ljubezen do starožitnosti našega prostora.

S svojim bogatim repertoarjem poznavalca starin je pripravil objavo dragocene zakladne najdbe iz Ličkega Ribnika. S temeljitimi in vestnimi razčlembami numizmatičnega gradiva in drugih pridatkov je nesporno določil starost in provenienco tega edinstvenega depoja. V znanstveno neoporečnih zaključkih je nato metodološko pokazal, da lahko le celovito vrednotenje inventarja zaokroži kronološke podatke v ugotovitve historičnega pomena, kot je to v Ličkem Ribniku predvsem izmenjava dobrin med Italijo in Panonijo preko osrednjih gorskih masivov severne Jugoslavije že v prazgodovinskem obdobju. V tej razpravi je nakazal metodo, kako povezati izolirano najdbo v tok zgodovinskih dogajanj, kar je tudi smoter vse arheologije.

Sočasno s temi razpravami je pričel svoja snovanja tudi na topografskem torišču, kjer ga lahko mirne vesti imenujemo pionirja te vrste del v Jugoslaviji. To strokovno usmerjenost, ki mu je bila posebej pri srcu, sta oznanjala že sestavka Senj u prehistorijsko i rimsko doba ter Predhistorijski i ranohistorijski spomenici na području grada Zagreba. Tem se priključijo kasneje izčrpne obravnave antične zgodovine Celja in Ljubljane. V vseh je uresničil metodo, ko iz drobnih topografskih podatkov stkemo zaokroženo podobo rasti mesta in podamo njegovo naselitveno zgodovino. Spoznanje, da je lahko za neoporečno podobo preteklih dogodkov kakega prostora pomembno vrednotenje vseh doslej znanih podatkov, ga je napotilo k utrudljivemu nabiranju gradiva za njemu zaupano nalogo pri Arheološki karti Jugoslavije. Skupaj z B. Sario je pripravil svoj delež za lista Ptuj in Rogatec; popolnoma samostojno delo pa je list Zagreb, vse v izdaji Internacionalne unije akademij. Zaradi tega, ker je terjala ta naloga ne le podrobno poznavanje gradiva vseh arheoloških dob, ampak tudi neverjeten telesni napor, lahko ovrednotimo to stvaritev po obsegu za izredno. V vseh teh prizadevanjih se zrcali njegova trdna odločenost, izpeljati začeto delo do konca; to je bilo kronano s priznanjem Rimsko-germanske komisije arheološkega inštituta nemške akademije, ki je imenovala prof. J. Klemenca za dopisnega člana. Prav tako pa ostane nesporno dejstvo, da bo na tem področju trajno zapisan kot začetnik sistematične topografske smeri v jugoslovanski arheologiji.

Posebno nagnjenje je pokazal že v najbolj zgodnjem obdobju za numizmatiko in epigrafiko, kar bi dokazovali sintetični pregledi s teh znanstvenih področij in posamezne druge objave, tako napisov iz Murse, Siska, Celja, Ljubljane in Sempetra, ter razprava Breški denarji na Hrvatskem. Slednji sestavek je dragocen zaradi tega, ker je izvrstna študija o prometnih in novčnih vprašanjih srednjega veka.

Temeljito poznavanje antične zgodovine in dediščine tega obdobja je omogočilo prof. Klemencu pomembno delo o Ptujskem gradu v kasni antiki. Podatke, ki mu jih je dalo izkopavanje, je strnil v zaokroženo podobo historičnih dogodkov zatona rimske dobe v Vzhodnih Alpah. Njegovo prizadevanje, pridobiti iz nemih pričevanj, odkritih z lopato, tudi zgodovinsko dragocene sklepe, je v tem delu najbolj popolno uresničil. Prikaz dogodkov kasne antike je tu sistematično podan, tako da je ustvaril z njim učbenik za temna obdobja naše prve zgodovine. Gotovo je ravno delo ob knjigi Ptujski grad v kasni antiki najbolj dosledno izpeljan pogled pokojnega prof. J. Klemenca na vlogo arheologije kot zgodovinske vede.

Višek profesorjevih uspehov in znanstvenih prizadevanj pa je izkopavanje antične nekropole v Šempetru pri Celju. Ne le, da se je pri izkopavanjih pokazal kot skrben pedagog, ki je uvajal študente v skrivnosti izkopavanj, ampak je izpeljal tudi zahtevno nalogo sámo do uspešnega konca. Od podrobnosti izkopavalne metode do vodenja skrbnih inventarjev najdenin, opisa in vrednotenja sleherne nadrobnosti, do prav težaškega dela pri obnovi spomenikov je pokazal obvladanje arheoloških prijemov in poznavanje tvarine, ki je presenečalo.

Njegova velika in neprecenljiva zasluga za slovensko arheologijo in spomeniško varstvo pa je, da stoje danes šempetrski spomeniki obnovljeni. Šele rekonstrukcija teh monumentov je namreč pokazala, kako edinstveno in enkratno je to spomeniško izročilo v sočasni dediščini rimskega imperija in posebej v antični dediščini našega prostora. Z vrednotenjem izkopanega gradiva in objavljanjem tega gradiva v domačih in tujih strokovnih glasilih ter v Vodniku po Šempetru je ponesel sloves tega najdišča daleč preko meja naše domovine. Žal mu je smrt iztrgala pero sredi pisanja monografije.

Kakor gre prof. Klemencu kot antičnemu arheologu v povojnem obdobju vodilno mesto v Sloveniji, tako ne moremo mimo njegovega pedagoškega dela in aktivnega sodelovanja pri skupnih nalogah stroke. Očetovska skrb, ki jo je izkazoval vsem svojim dijakom, s prenehanjem študija na fakulteti ni usahnila. Še vedno je tudi kasneje spremljal rast slehernega svojega učenca in ga spodbujal k ustvarjanju, vendar ne v strogem odnosu profesor — dijak, ampak kot osebno pri vseh znanstvenih vprašanjih zainteresiran kolega. Tako se je tudi ustvarjalno vključeval v vsa snovanja Arheološkega društva Slovenije in Jugoslavije. Kjer je bilo potrebno, smo lahko računali z njegovo udeležbo in sodelovanjem. Njegovo predanost znanstveni resnici pa izpričujejo tudi debate in redtorske pripombe, ko je poln duhovitosti zavračal razna dvomljiva prepričanja in zablode. Tako kot ni poznal strahu v času NOB, če je bilo treba rešiti življenje sočloveku, tako se tudi v ostroumnih nastopih ni ustrašil in je šel resnici do dna. Kot je mogel ob koncu narodnoosvobodilnega boja napisati dramo o bridki in trpki zmoti bratomorne vojne, tako je tudi v društvenem življenju našel ob koncu strokovnih izletov, sestankov, kolokvijev itd. zmeraj tudi bodrilne izreke, s katerimi je zaokrožil in postavil uspehe in neuspehe svojih sodelavcev na pravo mesto. Koliko so nam pomenile te besede stanovskega tovariša, učitelja in vzornika, je težko označiti. Saj so bile za vsakogar profesorjeve dobrohotne pripombe spodbuda za nov napor. Sedaj njegovih izrekov ne bo več. Vse preveč resnične so bile njegove besede na zadnjem kolokviyu. Praznina, ki je prišla, je samo dokaz, da tega izjemnega človeka in znanstvenika mi ne bomo mogli pozabiti.

Peter Petru